WIKIPEDIA

Mens

Ne **mins**, **miens** (ZO WVL) of **mens** (NW WVL) (*Homo sapiens* of verstandige mens) is een twêvoetign primoat, die deel uutmakt van de familië van de mensoapn (Hominidae), woa dan ook de orang-oetangs, gorillas en chimpansees in zittn. De mens is d'enigste sôorte van 't geslacht *Homo* da nog leeft. DNA ounderzoek hè getoogd dat de moderne mens omtrent 200.000 joar geleen in Afrika is ountstoan en hem van doaruut over hêel de weireld hè versprêed. De weireldbevolkienge hèt enorm toegenoomn in de latste twêduusd joar, en voarol in de verbye êeuwe. Volgens de latste officiêle schattienge stound de bevolkienge in 't midden van 2009 up 6.790.062.216 mensn,[1] mè grôte bevolkiengsgetalln up olle weirelddêeln beholve Antarctica.

Mensn zyn, gelik d' oapn, socioale bêestn. Ze scheppn complexe socioale structeurn en zyn over 't olgemêen goed in 't kommunikeern met andere mensn. De socioale interaksjes tusschn mensn varieern geweldig mè grôte culturêle verschilln in tradities, rituêeln, ethische weirdn en wettn.

Mens	
Taxonomische indêlienge	
Ryk:	Animalia (Beestn)
Stamme:	Chordata (Chordabêestn)
Klasse:	Mammalia (Zoogbêestn)
Orde:	Primates (Primoatn)
Superfamilie:	Hominoidea (Mensoapn)
Familie:	Hominidae (Mensachtigen)
Geslacht:	*Homo* (Menschn)
Sorte	
Homo sapiens	
Carolus Linnaeus, 1758	

Inoud

Etymologie

't Wôord "mins" of "mens" (Duuts *Mensch*, Zweeds *människa*, Deens *menneske*) is een variante van "man" (Duuts *Mann*, Iengels *man*), die uutendelik weregoat up 't Indo-Europees **man-*: "peizn" of **ma-*: "meetn".

Bewustzyn en intelligensje

De mens is êen van de winnige zoogbêestn met een goed ontwikkeld gêestelyk leevn, en êen van neegn bêestesôortn die de spegeltest (woardat een bêeste herkent da 't bild in de spegel een refleksje van zyn eign is, en gin ander bêeste) passeern.

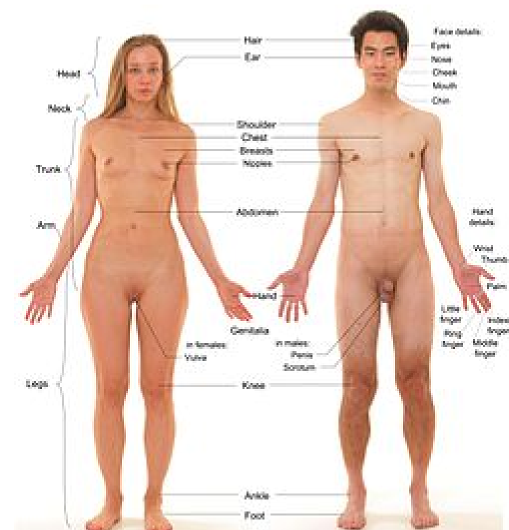
Evolutionaire geschiedenisse van de mens

Vergeleekn met veel andere bêestesôortn bestoat de mens voar een relatief korte periode. De moderne mens kwaamt as de Cro-Magnonmens omtrent 40.000 joar geleen noar Europa, moa bestound ol langer in Afrika. Twê schedels gedatèrd up 195.000 joar oud zyn teegn den Omorivier in Ethiopië gevoundn, wa da goed overêenkomt met DNA ounderzoek dat den ôorsproung van *Homo sapiens* up omtrent 200.000 placèrt.

Anatomie

Een mens behôort toet de gewerveldn en as zuks hèt een inwendig geraamte, twê bêenn, twê oarms en een kop. Juuste gelik andere zoogbêestn hèt de mens een bloadvoatstelsel dat deur 't herte is angedreevn, en luchttoevoer da van de loungn komt. De mage en de derms verteirn 't eetn en de niern schêen d' ofvolstoffn uut 't bloed.

't Geraamte van de mens is veranderd van de typische toestand in viervoeters deurda tje up zyn achterpôotn lopt. De ruggegroate nimt de vorm van de letter S an, en 't bekkn ligt anders dan van d' oapn. De ruggegroate komt ook an den ounderkant van de schedel uut in plekke van an den achterkant. Deurdan d' handn nie mè met de vôortbewegienge bezig zyn, zyn ze beter angepast an 't hanteern van vôorwerpn, en voarol de precisiegrepe tusschn den duum en de wysvienger is karakteristiek voa de mens.

Anatomische kenmerkn van mannelike en vrouwelike mensn.

Vôortplantienge

De manier waarup dan mens sex hè mè mankoar is uniek ounder de zoogbêestn (met d' uutzounderienge van de bonobos) dat de penetroasje langs van vôren geburt. De zwangerschap deurt 40 weekn (9 moandn) wa da korter is dan da je zou verwachtn voar een zoogbêeste van een mens zyn grôotte. Da komt omdat anders de kop van een baby te grôot zou zyn voa deur 't bekkn van een vrouwe te kunn'n, en dus wordn olle menselike baby's eigentlik premateur en hulpelôos geboorn. 't Is doavan ook dat in zyn êeste joar de kop van een pasgebôorn kiend nog olsan groeit met de snelheid van een foetus in de boarmoeder.

Mensheid

De mensheid is een verzamelname vôor olle mensn up de weireld met ol under ounderlienge socioale reloasjes. De mêeste mensn zyn in stoat van over under eigen te peizn, en under in de plekke van een ander vôren te stelln. As een groep kan de mensheid ook de technologie ontwikkeln vôr uplossiengn uut te peizn vô economische, wetenschappelyke en polletieke probleemn. Mêeer dan ênig ander bêestesôorte kan de mens zyn eign omgevienge verandern, en kan doadeure in streekn weunn woarda zyn lichoam up zyn eign nie an aangepast is.

Een van de belangrykste eigenschappn van de mens is d' ountwikkelienge van de toale vô kommunikoasje. Dat is in de latste êeuwe uutgebrêed deur d' ountwikkelienge van telekommunikoasje, woadeure dan mensn round de weireld mè mankaor kunn'n klappn.

Menselyke beschoavienge

Mêer dan 90% van den tyd dat de moderne mens bestoan hèt, leefde tjie in klêne groepn die jaagdign en een nomoadisch bestoan lêdign. Deurdan mensn informaosje an mankoar kunn'n deuregeevn is de culturêle evoluusje olsmoa rapper beginn'n goan met de toenoame in 't antol mensn. Round 10.000 joar geleen begostn de beweuners van de streke die bekend stoat as de Vruchtboare Sikkel bêestn en plantn te domestikeern, wa dat anlêdienge gaaf de groei van de landbouw, een gebeurtenisse die bekend stoat as de Neolithische revoluusje.

Deur dat de landbouw mêer mensn kost ounderhoudn wierdn de nomoadn van de beste landbouwground verdreevn, en met de verbeterienge van de landbouwmethoodn wierd het meugelik dat een arbeidsverdêlienge gebeurdige, wa da uutendelik d' êeste beschoaviengn deed ountstoan in Egypte, den Indusvallye en Mesopotamië.

D' ountwikkelienge van 't geschrift makteg' het meugelik van informoasje nog beter deure te geevn en te bewoarn. Terzeldertyd wierdn ook andere typisch menselike activiteitn gelik godsdienst, technologie en d' êeste wetenschappn ountwikkeld. De groei van de menselyke kennisse en technologie gerakte in Europa in een stroomversnellienge met de wetenschappelyke revoluusje in de 17^{e} en d' industriêle revoluusje in de 19^{e} êeuwe, en azô is de bevolkienge van 800 miljoen in 1750 toe mêer dan 6 miljaar toegenoomn.

Interne koppelienge

- Evoluusje van den miens

Referensje

1. Geography.about.com (http://geography.about.com/od/obtainpopulationdata/a/worldpopulation.htm)